ISNN 3030-3907

2026
JUNE
ISSUE - 6
VOLUME -3

DEVELOPMENT OF SCIENCE

scientific journal

Development of science

Ilmiy jurnal

IYUN 2026
Issue - 6, VOLUME – 3

ISSN 3030 -3907

Ilmiy jurnal OAK rayosatining 2024 yil 27 sentabrdagi 361-son qaroriga asosan 02.00.00 kimyo fanlari hamda 2025 yil 12 fevral 367- son qaroriga asosan 05.00.00 texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
Temirov Alisher Hoshim o‘g‘li – texnika fanlari falsafa doktori (PhD),Dotsent.
TAHRIRIYAT KENGASH RAISI:
Fozilov Sadriddin Fayzullayevich – texnika fanlari doktori, professor
TAHRIRIYAT KENGASH A’ZOLARI

TEXNIKA FANLARI/ TECHNICAL SCIENCES/ ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Bozorov G‘ayrat Rashidovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Abdurahmonov Olim Rustamovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Adizov Bobur Zamirovich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, professor
Hayitov Ruslan Rustamjonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Jumayev Qayum Karimovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Berdiyev Dorob Murodovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor
Maxmudov Rafiq Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Tilloyev Lochin Ismatilloyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Raxmonov Qahramon Sanakulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Barakayev Nusratullo Rajabovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor.
Jo‘rayev Xayrullo Fayziyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Panoyev Erali Rajabboyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Ataullayev Sherzod Nabiullyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Malik Negmurodovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Axmedova Ozoda Bahronovna
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti.
Safarov Bahri Jumayevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Xaydarov Axtam Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Safarov Jasur Alijon o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

KIMYO FANLARI/ CHEMICAL SCIENCES/ ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Axmedov Voxid Nizomovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Umarov Baqo Bafoyevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Kodirov Abduaxad Abduraximovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Qurbonov Mingniqul Jumagulovich
Qarshi davlat Universiteti, dotsent
Turemuratov Sharibay Naurizbaevich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog‘iston bo‘limi Bosh ilmiy kotibi, professor
Tursunov Kaxor Shonazarovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Do‘stov Hamro
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Panoyev Nodir Shavkatovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Olimov Bobur Bahodir o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Kasimov Sherzod Abduazimovich
Termiz Davlat Universiteti, professor.
Aliqulov Rustam Valiyevich
Termiz Davlat Universiteti, professor
Tropov Xamza Tursunovich
Samarqand Davlat Universiteti, professor

IQTISODIYOT FANLARI/ ECONOMICS/ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Nizamov Aslitdin Badreddinovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Boboyev Akmal Choriyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Ergashxojayeva Shaxnoza Djasurovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Muxsinov Bekzod Toxirovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shakarov Qulmat Ashirovich
Renessans ta'lim universiteti,dotsent.
Jumaeva Zulfiya Qayumovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Norova Salomat Yusupovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Avezova Shaxnoza Maxmudjonovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Jalilov Jamshid G‘anijonovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, dotsent
Xasanova Gulruh Djumanazarovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

PEDAGOGIKA FANLARI/ PEDAGOGICAL SCIENCES / ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Siddiqova Sadoqat G‘afforovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Zoyirov Erkin Xalilovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, DSc, professor
Gaffarov Feruz Hasanovich
Puchon Universiteti, *professor*
Ruziyev Davron Yuldashevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Muradova Firuza Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Yunusova Gulandon Samiyevna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
To‘xtayeva Zebo Sharifovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Navro‘zova Gulchixra Nigmatovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Uzoqova Laylo Polvonovna
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.
To‘raqulova Marjona Qiyom qizi
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Muradova Zarina Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Sanjar Aslonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shodiyev Jahongir Jo‘raqulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent
Gaffarov Laziz Hasanovich
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.

Tahririyat a’zolarning to‘liq ro‘yxati jurnalning www.devos.uz saytida keltirilgan.

Tahririyat hay’ati a’zolarining tarkibini o‘zgartirish hamda qo‘shimcha kiritish yoki tahririyat a’zoligidan chiqarish bosh muharrir tomonidan amalga oshiriladi.

ISSN 3030-3907

Development of science ilmiy jurnali 2024 yil 15 aprel kuni №256445 sonli guvohnoma bilan Davlat ro‘yxatidan o‘tgan.

To‘plam elektron ko‘rinishda (pdf formatida) mualliflarga taqdim etiladi. To‘plamga kiritiladigan maqolalarning mazmuni, ulardagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligiga hamda har qanday fikr - mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’ul hisoblanadilar. Talablarga javob bermaydigan maqolalar to‘plamga kiritilmaydi. Tashkiliy qo‘mita maqola matnini qisqartirish, qisman tuzatish kiritish, seksiyalarga joylashtirish huquqiga ega.

ISSN 3030-3907

O‘QUVCHILARDA ZARARLI ODATLARGA QARSHI IMMUNITETINI SHAKLLANTIRISH ZARURATI

Abdulazizova Nilufar Abduraxmonovna
Farg‘ona davlat universiteti pedagogika kafedrasi dotsenti
E-mail: nilufarabdulazizova73@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarni o‘quvchilarda zararli odatlarga qarshi immunitetni shakllantirishga tayyorlash tizimini takomillashtirish, kasbiy-pedagogik tayyorgarlik, zamonaviy talablar, pedagogik ta’lim dasturlarini yangilash, amaliy mashg‘ulotlar, treninglar, bo‘lajak zararli odatlarning oldini olish, maktab o‘quvchilari, mutaxasislarning fikrlari, oila, maktab hamkorligi, ta'lim-tarbiya, pedagogik texnologiyalar, tarbiyaviy metodlar, samarali muloqotga asoslangan yondashuvlar, profilaktik faoliyat, zararli odatlarning tarqalishiga sabab bo‘layotgan axborot bosimi, ijtimoiy tarmoqlardagi noto‘g‘ri targ‘ibot, oilaviy befarqlik, o‘quvchilarda sog‘lom ijtimoiy muhit shakllantirish va boshqalar o‘rin olgan.

Kalit so‘zlar: bo‘lajak o‘qituvchilar, o‘quvchilar, zararli odatlar,immunitet, shakllantirish, tayyorlash, tizim, takomillashtirish.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы совершенствования системы подготовки будущих учителей к формированию у обучающихся иммунитета к вредным привычкам, профессионально-педагогическая подготовка, современные требования, актуализация программ педагогичес -кого образования, практические занятия, тренинги, профилактика будущих вредных привычек, мнения обучающихся, специалистов, семьи, школьного сотрудничества, образования и воспитания, педагогических технологий, методов обучения, подходов, основанных на эффективной коммуникации, профилактической деятельности, информационного давления, способствую щего распространению вредных привычек, некорректной пропаганды в социальных сетях, безразличия семьи, формирования здоровой социальной среды обучающихся и др.

Ключевые слова: будущие учителя, студенты, вредные привычки, иммунитет, формирование, обучение, система, совершенствование.

Abstract. This article discusses the improvement of the system of training future teachers to form immunity against harmful habits in students, professional and pedagogical training, modern requirements, updating pedagogical education programs, practical exercises, trainings, prevention of future harmful habits, opinions of schoolchildren, specialists, family, school cooperation, education and upbringing, pedagogical technologies, educational methods, approaches based on effective communication, preventive activities, information pressure causing the

spread of harmful habits, incorrect propaganda in social networks, family indifference, formation of a healthy social environment in students, etc.

Keywords: future teachers, students, harmful habits, immunity, formation, training, system, improvement.

KIRISH.

Dunyoda mediatexnologiyalarning shiddatli rivojlanishi natijasida texnoetika ilmiy-amaliy tadqiqotlarning asosiy tarmoqlaridan biriga aylanib bormoqda. Axborot texnologiyalari insoniyatning hayot tarzi, ta’lim va mehnat jarayonlari, oilaviy munosabatlari hamda davlatning fuqarolik jamiyati bilan o‘zaro aloqasida jiddiy o‘zgarishlarga sabab bo‘lmoqda. Jamiyat axborotlashuvining jadallashuvi ijobiy jihatlar bilan bir qatorda, o‘quvchi-yoshlarni zararli axborotlar ta’siridan himoya qilishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, axborot xurujlarining turli ko‘rinishlaridan o‘sib kelayotgan avlodni himoya qilish, o‘quvchi-yoshlarda axborot iste’moli madaniyatini rivojlantirish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Jahonda yuzaga kelgan qator tendensiyalar kishilik jamiyatining turli sohalarini tubdan o‘zgartirish, axborot tizimlari xavfsizligini ta’minlash va ta’lim-tarbiya jarayonida axborot texnologiyalarini tadbiq etishni taqozo etmoqda. Axborot hajmi, uni saqlash, qayta ishlash va uzatishning texnologik imkoniyatlari kengayib borishi ulardan jamiyatning barcha tarmoqlarida foydalanishga zamin yaratmoqda. Bu esa o‘z navbatida ushbu tarmoqlarda xususan, ta’lim-tarbiya jarayonlarida ham axborot tizimlari xavfsizligini ta’minlash masalasini keltirib chiqarmoqda. Shu bois o‘quvchilarni zararli axborotlar tahdididan himoya qilish texnologiyasini takomillashtirish va bu orqali o‘quvchilarni turli g‘oyaviy ta’sirlardan himoyalash hamda axborot xavfsizligini ta’minlashga alohida ahamiyat qaratilmoqda.

Inson bevosita tajriba, shaxsiy muloqot, shuningdek, turli-tuman axborot manbalari (kitoblar, radio, televideniye, jurnallar, gazetalar va belgi-ramz ko‘rinishidagi boshqa manbalar) orqali zarur axborotga ega bo‘ladi. Binobarin, ijtimoiy rivojlanish qonuniyati axborot manbalari, shu bilan birga bevosita tajriba va shaxsiy muloqotdan olingan axborot ulushining keskin ortishi va ustunligi bilan belgilanadi.

Bizning ushbu fikrimiz tadqiqiotchi olimlar G.V. Grachev, I.I.Melniklar tomonidan ham e’tirof etilgan: “Jamiyatdagi ijtimoiy jarayonlarning murakkablashuvi va insonning kundalik turmushiga ijtimoiy o‘zgarishlarning bevosita ta’siri uni ommaviy kommunikatsiya vositalari xabarlari oqimiga yanada bog‘liq qilib qo‘yadi. Inson jamiyatdagi ijtimoiy xatti-harakati va hayoti uchun zarur ba’zi ma’lumotlarni kundalik tajribasiga asoslangan holda oladi. Ijtimoiylashuvga ta’sir etuvchi ma’lumotlarni esa tele- va radiodasturlar hamda

ISSN 3030-3907

davriy nashrlardan olish mumkin [1].

Ko‘pgina tadqiqotchilarning fikricha, inson va uning kundalik hayoti ommaviy kommunikatsiyaga bog‘liq bo‘lib, u o‘ziga xos “ikkinchi voqelik”-“subyektiv voqelik” ni hosil qiladi, uning ta’siri obyektiv voqelikning ta’siri singari birmuncha muhimroqdir.

Buguni kunda O‘zbekistonda yuz berayotgan tub ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlar jamiyat axborot muhitining keskin sifat va miqdor jihatidan o‘zgarishiga sabab bo‘ldi. Bu hodisalar telekommunikatsiya vositalari hamda axborot texnologiyalari tizimlarining jadal rivojlanishi sharoitida yuz berib, bu jamiyatdagi ijtimoiy boshqaruv sohasida axborot-telekommu-nikatsiya jarayonlari va turli darajadagi axborot omillari yig‘indisini tayanch nuqtaga chiqaradi.

Murakkab tizimga ega axborot muhitida jarayonli tarkibiy qism uning dinamik va o‘zgaruvchan qismi – axborot-kommunikatsiya jarayonlari sifatida farqlanib, ular yakka tartibli, guruhli va ijtimoiy psixologiyaga (xususan, individual, guruh va omma ongiga) faol ta’sir etadi. Ushbu fikrimizning tasdig‘i sifatida rus olimi G.V. Grachevning fikrini keltirib o‘tamiz: “Jamiyatning ma’naviy sohasi ma’lum darajada axborot muhitining bevosita ta’siriga uchrab, uning deformatsiyasi va destruktiv o‘zgarishlari ruhiy-emotsional va ijtimoiy zo‘riqish, buzilgan axloqiy meyor va mezonlar, noto‘g‘ri ijtimoiy stereotip va yo‘l-yo‘riqlar, yolg‘on mo‘ljal va qadriyatlarlar shaklida, o‘z navbatida, ijtimoiy, jumladan siyosiy va iqtisodiy hayotning asosiy sohalaridagi jarayon va holatlarga ta’sir etadi” [2].

Hozirgi kunda mamlakatimizning zamonaviy pedagogik muhitida ustuvor milliy ta’lim loyihasi doirasida axborotlashtirish va kompyuterlashtirishni amalga oshirish vazifasi belgilangan.

A.D. Ursul esa axborot xavfsizligini xavfli axborot ta’sirlariga nisbatan hayotiy faoliyatning asosiy sohalaridagi himoyalanish holati sifatida ko‘rsatadi[3].

SH.T.Xalilovaning “O‘quvchilarni axloqiy-estetik tarbiyalashda ommaviy axborot vositalaridan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari” nomli

1. [1] Грачев Г.В., Мельник И.И. Манипулирование личностью: организация, способы и технологии информационно-психологического воздействия.- М.: Алгоритм, 1999, 153 с
2. Yoziyeva U.L. Oilada bolani televideniyega ijobiy munosabatini shakllantirishning pedagogik imkoniyati // Qoraqalpoq davlat universitetining axborotnomasi. –Nukus, 2016. -№4. -Б. 40-42.
3. [2] Грачев Г.В. Информационно-психологическая безопасность личности: Теория и технология психологической защиты. Дис. док.пси. наук. - М.: 2000, - 360 с..
4. Ёзиева У.Л. Интернет как источник вредной информации//Подготовка профессиональных управленческих кадров: опыт, проблемы, инновационные образовательные технологии. // Материалы международной научной-практической конференции. -Челябинск, 2014. С. 35-39.
5. [3] Урсул А.Д. Информационная стратегия и безопасность в концепции устойчивого развитиях // Научно-техническая информация. Серия 1: Организация и методика информационной работы. 1996, №1, С.7.

ISSN 3030-3907

dissertatsiya ishida o‘quvchilarni axloqiy-estetik tarbiyalashda radioeshittirishlarning mohiyati, maqsadi va vazifalari va ulardan foydalanish tizimi hamda ularning pedagogik xususiyatlari ochib berilgan[4].

Fikrimizcha, bolani samaraliva to‘laqonli rivojlantirish uchun ideal axborot muhitini yaratishning imkoni yo‘q. “Bugungi kunda yoshlarimiz nafaqat o‘quv dargohlarida, radio-televideniye, matbuot, Internet kabi vositalar orqali ham rang-barang axborot va ma’lumotlarni olmoqda. Jahon axborot maydoni tobora kengayib borayotgan shunday bir sharoitda bolalarimizning ongini faqat o‘rab-chirmab, uni o‘qima, buni ko‘rma, deb bir tomonlama tarbiya berish, ularning atrofini temir devor bilan o‘rab olish, hech shubhasiz, zamonning talabiga ham, bizning maqsad muddaomizga ham to‘g‘ri kelmaydi”[5].

Darhaqiqat, ushbu hayotiy fikrga ko‘ra o‘quvchi ongini o‘rab-chirmash, atrofini temir devor bilan o‘rab olish mutlaqo noto‘g‘ridir. Balki, yosh avlodni har qanday zararli axborotlarga qarshi tura olish va himoyalanish ko‘nikmasini shakllantirish lozimdir.

Biz ushbu muammoni tadqiq etar ekanmiz, o‘quvchining jismoniy va ruhiy rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatuvchi zararli axborotlar qatoriga quyidagilarni kiritdik:

Internet, telefon, disklar orqali tarqalayotgan ommaviy madaniyat tahdidi.

Turli milliy va umummilliy ma’naviyatga zid bo‘lgan g‘oyalar tahdidi.

Kompyuter o‘yinlari tahdidi.

Odam savdosi tahdidi.

Jangarilik, kashandalik, giyohvandlikni targ‘ib etuvchi filmlar tahdidi va boshqalar.

Yuqorida sanab o‘tgan salbiy omillar ta’siriga berilish bir qator sabablar natijasida ro‘y berishi mumkin, bular:

1. O‘quvchi faoliyatini maqsadli tashkil etilmaganligi.
2. O‘quvchilarda zararli axborotlar haqida bilimlarning yetishmasligi.
3. Oila, ta’lim muasssasi va mahallalarda bolalarni zararli axborotlardan himoyalash chora-tadbirlarining ishlab chiqilmaganligi.
4. O‘quvchida yuqoridagi salbiy omillarga nisbatan immunitet shakllantirilmaganligi va boshqalar.

Biz pedagoglar farzandlarimizni ushbu salbiy omillardan himoyalay olish uchun ular faoliyatini maqsadli tashkil etishimiz; oila maktab, mahalla va ta’lim

6. [4] Халилова Ш.Т.Ўқувчиларни ахлоқий-эстетик тарбиялашда оммавий ахборот воситаларидан фойдаланишнинг педагогик шарт-шароитлари (Ўзбекистон радиоси эшиттиришлари мисолида). Пед. фан. ном. дисс. - Т.: 2001, - 142 б.

7. [5] Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. - Т.: “Маънавият”, 2008, 173 б.

ISSN 3030-3907

muassasasi o‘rtasidagi hamkorlikni samarali tashkil etishimiz; muntazam ularni matbuot, teatr, televideniye, radio, adabiyot va san’at, musiqa, sport yangiliklaridan xabardor etib borishimiz lozim bo‘ladi.

Mazkur muammo yechimida biz diqqatimizni quyidagilarga qaratishni lozim deb bildik:

- o‘quvchilarga zararli axborotlar va ularning turlari hamda shaxs dunyoqarashiga salbiy ta’sir doirasi haqida bilimlar berish;
- bugungi davr o‘quvchisining qiziqish va istaklarini o‘rganish, shunga muvofiq ular faoliyatini yo‘naltirish ishlarini tashkil etish;
- zararli axborotlar ta’siri tushib qolgan o‘quvchilarning oila va mahallalaridagi mavjud holatni o‘rganish orqali muammoning asl sababini ochib berish;
- o‘quvchilarni zararli axborotlardan himoyalashda o‘qituvchi va ota-onalarga pedagogik bilim berishning samarali shakllarini ishlab chiqishdan iborat.

So‘nggi paytda ko‘pchilik tadqiqotchi va amaliyotchilar shaxs, jamiyat va davlatning axborot xavfsizligi muammosini ishlab chiqish zaruratiga e’tibor qaratmoqdalar.

Tadqiqotlarimiz natijasiga ko‘ra, iqtisodiyot, falsafa, ijtimoiy psixologiya, jurnalistika sohalarida axborot xavfsizligi, axborot xuruji, axborot tahdidi muammolari tahlil qilingan. Ammo, ushbu muammolar pedagogik tadqiqotlarda yaxlit tarzda o‘rganilganligini uchratmadik. Shu sababli, fanlararo tadqiqotlarga murojaat etgan holimizda, adabiyotlarda bu tushunchalarga bir xil yondashuvlar mavjudligi aniqlandi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, axborot xavfsizligi, zararli axborot tahdidi muammosi tadqiqida ayrim noaniqliklar mavjud. Ular bir tomondan, axborot xavfsizligiga qo‘shimcha talqin va muayyanlashtirishni talab etuvchi noaniq va keng ta’riflar berilganligi ifodalansa, boshqa tomondan, axborot xavfsizligini ta’minlashning alohida jihatlari hisobga olinmaganligi, shu bilan birga, ko‘rib chiqilgan ta’riflar muhim ma’noli yuklama va ko‘rib chiqilayotgan tushunchaga nisbatan asosiy holatlarga egaligi bilan tavsiflanadi. Avvalo, himoya obyekti, zararli axborotdan himoyalanishni ta’minlash bo‘yicha muayyan faoliyat ko‘rsatiladi.

O‘tkazilgan tahlillarimiz quyidagicha xulosa qilish imkonini berdi: zararli axborot tahdidlari manbaini aniqlash muammosi turli fanlarda munozarali masala hisoblanadi va ushbu masalada aniq xulosaga kelinmagan.

Psixologik-pedagogik adabiyotlarda shaxsga tahdid manbalari tasnifini uchratmadik, shu sababli tahdid manbalari tasnifini ishlab chiqishga harakat qildik.

Tadqiqot ishimizning maqsadidan kelib chiqqan holda, shaxs nuqtai nazaridan axborot xavfsizligiga asosiy tahdid manbalarini, uni himoyalash usul

ISSN 3030-3907

va mexanizmlarini aniqlash uchun ajratamiz. Buni hisobga olgan holda, birinchi navbatda, shaxsga zararli axborotlar tahdidi, quyidagi ichki va tashqi asosiy tahdid manbalari ajratilib, ularni insonga nisbatan ta'sirini tahlil qilish mumkin:

shaxs axborot xavfsizligiga tashqi tahdidning umumiy manbai turli sabablarga ko‘ra;

jamiyat axborot muhitining inson atrofidagi olamni yetarlicha to‘g‘ri aks ettirmaydigan qismi, ya'ni atrofdagi voqelik va o‘zini-o‘zi to‘g‘ri idrok etish imkonini beruvchi axborot hisoblanadi.

Axborot muhiti inson uchun yuqorida qayd etganimizdek ikkinchi, subyektiv voqelik ko‘rnishini oladi, deb taxmin qilish maqsadga muvofiq. Atrof-olamni noto‘g‘ri aks ettiruvchi axborotga ega qism hamda insonning atrofdagi narsalar va o‘zini-o‘zi idrok etish va tushunish to‘g‘riligiga to‘sqinlik qiluvchi jarayon va tavsiflarni shartli ravishda “xayoliy voqelik” sifatida belgilash mumkin. U xayoliy ko‘rinishiga qaramay, hatto xayoliy ko‘rinishiga ko‘ra ham, lekin tasavvurdagi voqelik shaklida shaxs axborot xavfsizligiga tashqi tahdidning asosiy manbai hisoblanadi.

Hozirgi kunda, ko‘pgina psixologlar inson shaxsini shakllantirish, yuqori darajadagi ruhiy funksiyalarni rivojlantirish, insonning tashqi olam va boshqa kishilarga munosabatlari tizimini hosil qilish, inson motivatsiya sohasi tuzilmasida muloqotning muhim rolini baholashda yakdildirlar. Subyektiv yoki shaxslararo munosabat sifatida tushuniluvchi muloqot kategoriyasi psixologiya fanida azaldan samarali tadqiq etilgan.

Televideniye ijtimoiy institut sifatida o‘z xususiyatlari: kundalik teledasturlar, qulaylik, tomoshabinning psixologik doirasidagi mavjudligiga ko‘ra vositali muloqotning muhim turlaridan biri hisoblanadi hamda shaxsning ilk bolalik chog‘laridan rivojlanishiga ta'sir etuvchi muhim omilga aylanadi.

Ko‘pgina sotsiologik tadqiqotlar OAV, ayniqsa, televideniyaning jamiyat va alohida shaxslar hayotidagi o‘rni ortib borayotganini ko‘rsatmoqda. Uning bola hayotidagi ahamiyati katta yoshdagi insonning hayotidagiga nisbatan ko‘proqdir. Televideniye zamonaviy o‘quvchi uchun yashayotgan olami to‘g‘risidagi axborotning muhim manbaiga aylandi.

Ommaviy axborot vositalarining ahamiyati bo‘yicha televideniye birinchi, Internet ikkinchi, radio va matbuot nashrlari uchinchi o‘rinni egallaydi.

1. Yuqoridagi fikrlarga ko‘ra ushbu dolzarb muammoni hal etishning bir necha yo‘llarini keltirish lozim:
2. Bolalarni zararli axborotdan himoyalash usuli sifatida OAVning barcha turlari faoliyatini qonunchilik orqali asoslash yo‘li.
3. Umumiy o‘rta ta'lim muassasalari o‘quv dasturlariga mediata'lim kursini kiritish.

ISSN 3030-3907

4. Barcha o‘quv fanlari jarayonida o‘quvchilarda mustaqil va tanqidiy fikrlashni muntazam shakllantirib borish.

Axborotga bog‘lanib qolmaslik uchun, avvalo, axborot manbaiga e’tibor qaratish lozim. Taklif etilayotgan axborotning ishonchliligi (ilmiy, ma’naviy, madaniyligi), to‘g‘riligi (shu jumladan, tarixiyligi)ga ishonch hosil qilish zarurdir. Buning uchun bilimlarni egallash, taklif etilgan axborotni avvaldan ma’lum bo‘lgan axborotlar bilan qiyoslay olishga, axborotlarni tanlab qabul qilishga o‘rgatish muhim pedagogik muammo hisoblanadi. Shu jihatdan qaraganda, o‘quvchilarni zararli axborotlar tahdididan himoya qilishning motivatsion, muhitga moslashish, refleksivlik pedagogik-psixologik xususiyatlari ong-idrok-hissiyotning ratsionallik bilan uyg‘unligini ta’minlash, yaqin kattalar va sotsium omillari tizimlashtirish asosida aniqlandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. - T.: “Ma’naviyat”, 2008, 173 b.
2. Грачев Г.В. Информационно-психологическая безопасность личности: Теория и технология психологической защиты. Дис. док.пси. наук. - М.: 2000, - 360 с..
3. Ёзиева У.Л. Интернет как источник вредной информации//Подготовка профессиональных управленческих кадров: опыт, проблемы, инновационные образовательные технологии. // Материалы международной научной-практической конференции. -Челябинск, 2014. С. 35-39.
4. [1] Урсул А.Д. Информационная стратегия и безопасность в концепции устойчивого развитиях // Научно-техническая информация. Серия 1: Организация и методика информационной работы. 1996, №1, С.7.
5. [1] Xalilova Sh.T.O‘quvchilarni axloqiy-estetik tarbiyalashda ommaviy axborot vositalaridan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari (O‘zbekiston radiosi eshittirishlari misolida). Ped. fan. nom. diss. - T.: 2001, - 142 b.
6. [1] Грачев Г.В., Мельник И.И. Манипулирование личностью: организация, способы и технологии информационно-психологического воздействия.- М.: Алгоритм, 1999, 153 с
7. Yoziyeva U.L. Oilada bolani televideniyega ijobiy munosabatini shakllantirishning pedagogik imkoniyati // Qoraqalpoq davlat universitetining axborotnomasi. –Nukus, 2016. -№4. -B. 40-42.

ISSN 3030-3907